

ORGANISASJONEN

ATROP

STØTTE & ETTERVERNSSENTER

AVHENGIGHET • TRAUMER • RUS • OVERGREP • PÅRØRENDE • PSYKISK HELSE

**Beredskapsplan &
retningslinjer mot
seksuell trakassering,
vold og overgrep**

ATROP 2017 -2020

INNHOOLD

1. Innledning	2
2. Definisjoner og begrepsavklaring	3
○ Fysisk vold	3
○ Seksuell vold	3
○ Latent vold	3
○ Materiell vold	3
○ Psykisk vold	3
○ Økonomisk vold	4
○ Tvangsekteskap	4
○ Kjønnsmisbruk/omskjæring	4
○ Menneskehandel	4
○ Digitalisert kjærestevold	4
○ Seksuell trakassering	
3. Omfang	5
○ Posttraumatisk stresslidelse(PTSD)	5
○ Barn i risikosituasjoner	5
4. Fysiske og psykiske tegn	5-6
○ Små barn 0-2 år	6
○ Barn 3-5 år	7
○ Barn 6-12 år	7
○ Pubertet og ungdomsalder	7
5. Jus	7
○ Grooming	8
○ Taushetsplikt	8
○ Opplysningsplikt	8
○ Avvergeplikt	8
○ Meldeplikt til barnevern	8
○ Tverrfaglig samarbeid	9
6. Forebygging av seksuell trakassering, vold og seksuelle overgrep	10
○ Krav om politiattest	10-11
7. Hva gjør man når seksuell trakassering, vold og seksuelle overgrep forekommer	11
○ For den som er /blir utsatt	11
○ Når en mistenker at noen er/blir utsatt	11
○ Når ansatte frivillige utsetter	11
8. Prosedyrer	12
○ Ved seksuell trakassering	12
○ Håndtering	12
○ Konsekvenser	12
○ Ved vold og seksuelle overgrep	12
○ Håndtering	12
○ Ansvarsforhold i organisasjonen	13
9. Håndteringsprosedyrer	13-14
10. Arbeidsrettslige sanksjoner	14
11. Media	15
12. Oppbevaring og evaluering	15
13. Retningslinjer	16

1 Innledning

Vold og overgrep i nære relasjoner er et alvorlig samfunns- og folkehelseproblem, som vil kunne begrense den enkeltes livsutfoldelse og mulighet for aktiv samfunnsdeltakelse. Vold og overgrep er straffbare handlinger i strid med norsk lov og grunnleggende menneskerettigheter.

Målsettingen med en beredskapsplan & retningslinjer mot seksuell trakassering, vold og overgrep for ansatte og frivillige medarbeidere i Organisasjonen ATROP Støtte & Ettervernssenter er

1. å bidra til en best mulig håndtering av saker der en ansatt eller en frivillig medarbeider er mistenkt for å utnytte sin maktposisjon.
2. å bidra med kunnskap og kompetanse som kan hjelpe til i varslingsaker mot seksuell trakassering eller om ansatte /frivillige får kjennskap til eller mistanke til at noe er/blir utsatt for seksuelle overgrep /vold.

Alle våre medarbeidere, frivillige og brukere skal vite at det er null-toleranse for seksuell trakassering, vold og overgrep i arbeid for ATROP. Det er avgjørende at alle varslingsaker om seksuell trakassering, og saker hvor det fremkommer mistanke om vold og seksuelle overgrep som ansatte og frivillige får kjennskap til blir tatt på alvor og fulgt opp på en god og forsvarlig måte. Den beste måten å forebygge seksuell trakassering, seksuelle overgrep og andre krenkelser på, er å være bevisst på at det faktisk skjer.

Beredskapsplanen – og retningslinjenes første del beskriver definisjoner på ulike typer vold og konsekvensene av vold og overgrep mot barn og unge. I planen beskrives også eksisterende tjenester og hvilke roller det offentlige hjelpeapparatet har. Det er på ingen måte en uttømmende beskrivelse.

I beredskapsplanens siste del beskrives nødvendige tiltak som skal iverksettes for å forebygge og bekjempe seksuelle overgrep og vold i saker som Organisasjonen ATROP må håndtere. Det er her snakk om forebyggingstiltak, tiltak for å bedre samarbeid, og tiltak for å styrke oppfølging av de som er utsatt for trakassering, vold og seksuelle overgrep.

Beredskapsplanen er utarbeidet og nedtegnet av Jorun Marie Kveldro

Godkjent av styret i ATROP 25 / 1 - 2018

2. Definisjoner og begrepsavklaringer

Verdens helseorganisasjon, WHO

Verdens helseorganisasjon, WHO, definerer vold som forsettlig bruk, eller trussel om bruk, av fysisk makt eller tvang, rettet mot en selv, andre enkeltpersoner eller en gruppe, som enten resulterer i, eller har høy sannsynlighet for å resultere i, død, fysisk eller psykisk skade, eller mangelfull utvikling. WHOs voldsdefinisjon omfatter seksuelle og psykologiske overgrep, og mangel på handling; omsorgssvikt.

En mye brukt definisjon, både i Norge og internasjonalt, er P. Isdals definisjon: *"Vold er enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får den personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe den vil."*(Isdal, 2000).

Volden blir her sett som en funksjonell handling, som har et mål, det å påvirke andre mennesker. Å se vold på denne måten impliserer at det er en avsender (utøver av volden), en mottaker (den som utsettes) og et budskap (volden). Det er viktig å ha denne forståelsen med seg, da spørsmål om hvem som definerer volden vil være sentral.

Det er viktig å vite at ikke alle får store problemer etter slike hendelser, men potensielt sett er det meget skadelig. I tråd med P. Isdals definisjon deler vi ofte vold inn i flere undergrupper:

Fysisk vold er det som de fleste tenker på når man hører ordet vold. Eksempler på dette er ikke bare slag, men dytting, spark, holdning, kasting, klyping, lugging, kvelertak, bruk av våpen etc., alt som skremmer, skader, smerter et annet menneske ved bruk av fysisk kraft.

Seksuell vold viser til alle handlinger som er rettet inn mot en annen persons seksualitet, som gjennom at de smerter, skader, skremmer eller krenker, får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutter å gjøre noe den vil. Denne volden strekker seg fra seksuell trakassering og krenkelse, via press til sex, voldtekter og seksuell tortur. Denne type av vold er kanskje den mest psykologisk nedbrytbare form for vold, da den rammer det mest private og sårbare hos oss mennesker. Den er også den type vold som det knyttet mest tabu til både for kvinner og menn.

Latent vold er vold som virker i kraft av sin mulighet. I nære relasjoner der det har forekommet vold, kan den latente volden utvikle seg til å bli den dominerende voldsformen. Risiko for ny vold kan styre alt den voldsutsatte gjør uten at det foreligger noen aktiv trussel. Det å ha opplevd vold gjør at en vet at det kan skje igjen.

Materiell vold er alle handlinger rettet inn mot ting eller gjenstander som gjennom at de virker skremmende eller krenkende, påvirker andre til å gjøre noe mot sin vilje eller slutter å gjøre noe de vil. Eksempler på dette kan være å slå i stykker møbler, slå i vegger eller dører, kaste gjenstander, rive i stykker klær, knuse fjernkontroller, telefoner etc. Hvis det tidligere har vært fysisk vold vil den materielle volden virke spesielt skremmende. Denne formen for vold kan videre ha en tendens til å ramme ting den utsatte setter høyt, mens viktige ting for utøver blir spart.

Psykisk vold er alle måter å skade og skremme eller krenke på som ikke er direkte fysiske i sin natur, eller måter å styre eller dominere andre på ved hjelp av bakenforliggende makt eller trusler. Psykisk vold kan deles inn i 7 undergrupper: direkte trussel, indirekte trussel, degraderende og ydmykende atferd, kontroll, utagerende sjalusi, isolering og emosjonell vold.

Økonomisk vold er en form for vold som kan komme til uttrykk ved at partneren forhindres i å ha rådighet over sin egen økonomi. Vedkommende nektes adgang til sin egen og en eventuell felles bankkonto, eller forhindres i å ha en inntekt, og presses dermed til å måtte be om penger. I noen tilfeller tvinges partneren også til å underskrive på lån og risikerer å bli sittende med en stor gjeld. Konsekvensen er ofte økonomisk underdanighet og avhengighet.

Tvangsekteskap er når du ikke kan velge selv hvem du vil gifte deg med, ikke kan velge å være ugift, utsettes for psykisk press, trusler eller tvang om å gifte deg.

Kjønnslemlestelse/omskjæring betegner prosedyrer som innebærer delvis eller fullstendig fjerning av de ytre kvinnelige kjønnsorganer eller annen skade på kvinners kjønnsorganer uten medisinsk begrunnelse.

Menneskehandel er definert som det å rekruttere, transportere, overføre, huse eller motta personer med sikte på å utnytte dem, ved hjelp av nærmere bestemte tvangsmidler. Begrepet "utnyttelse" omfatter i denne sammenhengen utnyttelse av andres prostitusjon, andre former for seksuell utnyttelse, tvangsarbeid, slaveri, slaverilignende praksis, trelldom og fjerning av organer. De aktuelle tvangsmidlene er bruk av trusler, tvang, bortføring, bedrageri, forledelse, misbruk av myndighet eller utnyttelse av sårbar stilling. Likestilt med slik tvang, er det å gi eller motta betaling eller andre fordeler for å oppnå samtykke fra en person som har kontroll over en annen person, med sikte på utnyttelse. I Norge inkluderes også utnyttelse til krigstjeneste i fremmed land i menneskehandelsbegrepet.

Digitalisert kjærestevold er en aggressiv handling eller atferd som utføres ved hjelp av elektroniske midler av en gruppe eller en person gjentatte ganger og over tid mot et offer som ikke kan lett forsvare seg selv (Smith et. al., 2008).

Felles for alle former for trakassering er at oppførselen – ord eller handlinger - er uønsket, krenkende, truende eller plagsom for den som blir utsatt - uavhengig av om den som trakasserer gjør det med hensikt eller ikke.

Seksuell trakassering kan være både verbal, ikke-verbal og fysisk.

Verbal seksuell trakassering

- muntlig eller skriftlig - kan være uønskede nærgående spørsmål om kropp, klær eller privatliv, "spøk" med seksuelle undertoner, og forslag eller krav om seksuelle tjenester eller seksuelle forhold.

Ikke-verbal seksuell trakassering kan for eksempel være

- nærgående blikk, visning av bilder eller gjenstander med seksuelle undertoner.

Fysisk trakassering er for eksempel

- uønsket eller unødvendig kroppsberøring av seksuell karakter som det å stryke seg inntil kroppen på andre eller forsøk på å kysse eller gi kjærtegn. Felles for alle former for seksuell trakassering er at de oppleves som en krenkelse av den enkeltes personlige integritet.

3. Omfang

En betydelig andel barn og ungdom blir utsatt for vold eller seksuelle overgrep i løpet av oppveksten, og ofte er det en sammenheng mellom rus og vold. I økende grad har man blitt oppmerksom på at barn og unge også utøver vold eller begår seksuelle overgrep. Man antar at omkring én av syv barn i Norge opplever seksuelle overgrep, at én av 10 barn opplever vold mellom foreldre, og at én av åtte opplever grov psykisk eller fysisk vold fra omsorgspersoner. Vi tenker at det her er store mørketall. Hvert fjerde voldsutsatte barn utvikler posttraumatisk stress.

«Posttraumatisk stresslidelse (PTSD) er klassifisert som en angstlidelse og kjennetegnes av ubehagelige angst-relaterte opplevelser, atferd og fysiologiske responser. Denne hendelsen kan innebære en trussel om død for seg selv eller andre, eller til ens egen eller andres fysiske, seksuelle eller psykiske integritet. Trusselen oppleves som overveldende i forhold til den enkeltes evne til å mestre situasjonen. Som et resultat av psykologiske traumer er PTSD sjeldnere og mer varig enn det man vanligvis ser som akutte stressreaksjoner. Diagnostiske symptomer for PTSD omfatter gjenopplevelser av det opprinnelige traumet (eller traumene) gjennom flashbacks eller mareritt, unngåelse av stimuli knyttet til traumet, og økt spenningsnivå- for eksempel problemer med søvn, sinne, skvettenhet og hyperårvåkenhet». Kilde: Wikipedia

Barn som blir misbrukt eller opplever krig og terror utvikler oftere posttraumatisk stresslidelse enn barn som blir ofre for ulykker eller plutselig tap av en forelder. Dette kommer frem i en metastudie, der forskerne har analysert data fra 43 andre studier fra hele verden. Gertrud Sofie Hafstad er forsker ved Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) og en av forskerne bak den internasjonale studien. Studien viser også at jenter har større sannsynlighet for å utvikle posttraumatisk stresslidelse enn gutter. Hafstad mener det delvis skyldes at jenter har en større risiko for å bli utsatt for interpersonlige traumatiske hendelser i utgangspunktet.

Barn i risikosituasjoner

Noen barn er mer risikoutsatte for overgrep enn andre, for eksempel barn som er ensomme og sosialt isolerte, og barn med svak utviklet tilknytningsatferd. Barn av rusmisbrukere og foreldre med alvorlig psykiske lidelser, funksjonshemmede barn, enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger, barn i voldelige familier, samt barn med en mangelfull tilknytning til foreldre har forhøyet risiko for overgrep. (Seksuelle overgrep mot barn, 2001). Andre risikofaktorer er seksualisert atferd og tidligere overgrep. De som begår overgrep er som oftest i barnets nærmiljø. En overgriper kan være far, bestefar, bror, onkel, nabo, lærerer, trener, tillitsperson, mor, tante, bestemor osv.

4. Fysiske og psykiske tegn

Mange barn som er utsatt for vold eller seksuelle overgrep ønsker eller klarer ikke å fortelle om dette til andre. Dette skyldes ofte stor grad av lojalitet og/eller trusler fra overgriper. Barnet kan som regel med sitt kroppsspråk likevel sende ut signaler om at noe er galt. Det kan være vanskelig å skille disse signalene fra lignende tegn på at det er noe annet som plager barnet, for eksempel omsorgssvikt eller vantrivsel. Man bør alltid forsøke å finne ut bakgrunnen for barnets unormale atferd. De vanligste symptomene på at barn er utsatt for seksuelle overgrep er:

1) Forandring i atferd

Overgrep kan føre til mange forandringer i personens atferd, for eksempel isolasjon, konsentrasjonsvansker, passivitet eller aggressivitet rettet mot seg selv eller andre. Personen kan også plutselig og tilsynelatende uforklarlig vise sinne rettet mot nærpersoner eller reagere uvanlig på vanlige hendelser (smak, lyd, lukt, bevegelser, og lignende).

2) Kroppslige, somatiske tegn

Vondt i hodet og magen, stramme muskler, ofte urinveisinfeksjon, urenslighet for urin og avføring, søvnproblemer, uforklarlig vekttap, gjentatte mareritt, tannråte, blåmerker. Ved legeundersøkelse kan det eventuelt avdekkes en uforklarlig redsel for fysisk eller gynekologisk undersøkelse, vaginalt eller analt traume eller seksuelt overførbare sykdommer.

3) Redsel for personer eller arenaer som tidligere har vært trygge

Dersom en person er utsatt for fysiske eller seksuelle overgrep, kan man ofte se at personen vegrer seg for å forlate et sted eller gå til steder hvor overgriper befinner seg og/eller viser redsel ved nærvær eller omtale av en bestemt person.

4) Overdreven seksualisert atferd

Dersom en person er utsatt for seksuelle overgrep, vil hun eller han kunne vise en overdreven seksuell atferd, eller bruke konkrete ord og uttrykk som ikke harmonerer med personens alder og kunnskapsnivå. Personen kan også tvinge seg på andre på en tvangspreget måte.

5) Regresjon

Personen kan gå tilbake i utvikling og viser mindre selvstendighet enn tidligere, blant annet når det gjelder aktiviteter i dagliglivet (ADL), vedkommende kan begynne å tisse på seg, ha problemer med å huske ord som han/hun ellers har kunnet og/eller begynne å stamme.

6) Depresjon og tristhet

"Det er noe med Leif... Han smiler ikke lenger, han virker ulykkelig og trist." Dersom du observerer at en person plutselig er mye trist og lei seg, kan dette være et tegn på at noe har skjedd.

Kan også være andre mulige forklaringer

Disse signalene trenger ikke være tegn på overgrep. Det kan være mange ulike årsaker til for eksempel atferdsendring. Signalene vil variere etter personens alder og sosial- og kulturell tilhørighet, nettverk og psykisk og fysisk stimulering. Vi må være ydmyke og ta oss tid til å innhente opplysninger som kan gi oss mest mulig informasjon om saken, eller som kan gi andre forklaringer. Ved tvil kan du også kontakte Habiliteringstjenesten og drøfte dette uten å nevne navn. (Kilde 1-6: Bufdir 17)

Seksuelle overgrep etterlater vanligvis ikke varige fysiske forandringer, av og til kan man påvise tydelige fysiske spor gjennom en medisinsk undersøkelse. Sårhet i underlivet kan gjøre slik at barnet har problemer med å sitte og gå normalt. Blødninger, utflod og gjentatte urinveisinfeksjoner kan være tegn på overgrep – og jo yngre barnet er jo mer mistenkelig er slike symptomer. Det er viktig å være klar over at mange av uttrykkene er av generell karakter, og kan bety at barnet er utsatt for ulike former for belastninger. Seksuelt misbrukte barn vil oftest ha en kombinasjon av flere symptomer og reaksjoner.

Nedenfor følger en aldersinndelt oversikt over psykiske tegn og signaler. En del av signalene som er beskrevet innenfor de yngre aldersgruppene, kan være like aktuelle i eldre aldersgrupper.

Små barn 0-2 år

- angst under stelling og bleieskift
- generelt engstelige, klamrende, sutrete og sinte
- skriketokter og/eller panikkanfall
- forstyrret søvnmønster
- generelle tegn på mistriivsel

Barn 3-5 år

- fortelle med ord at de er utsatt for overgrep
- gi uttrykk for at det er noe de ikke tør, kan eller vil snakke om
- smerter i magen og/eller i hodet
- smerter og sårhet i underlivet
- problemer med vannlating/avføring etter at de har blitt renslige
- hyppige mareritt hvor barna kan bli paniske og utilgjengelige for trøst
- fjerne og stirrende i perioder
- fortvilelse, angst og depresjon
- problemer med å spise (spesielt ved oralt misbruk)
- seksualisert atferd som er uvanlig hyppig

Barn 6-12 år

- de har psykisk vondt
- de har ikke lyst å leve, gir uttrykk for et vanskelig liv eller truer med å ta livet av seg
- sterk skam- og skyldfølelse kan bidra til at barnet isolerer seg
- blir lukket, avflatet og mimikkfattig, innadventd og deprimert
- blir aggressive, vanskelige og/eller hyperaktive
- får lærevansker
- pendle mellom ekstrem atferd som barnslige og klamrende til sinte og anklagende
- uforutsigbare, høre stemmer, føler seg dirigert av fantasipersonligheter, lange perioder med fjernhet, leve ut ulike personligheter. Dette kan være barn som dissosierer, dvs. splitter opp verden for å overleve
- stikker seg bort for å unngå situasjoner som minner om overgrepssituasjonen
- lar seg utnytte seksuelt
- forvirret i forholdt til sin kjønnsrolle
- hygieneproblemer
- tvangsmessig opptatt av renslighet, nekte å dusje med andre

Pubertet og ungdomsalder

- Tidlig seksuell debut, prostitusjon/promiskuøs atferd og rusmisbruk
- Synkende skoleprestasjoner
- Jenter vil kunne kle seg og oppføre seg utfordrende
- Innblanding i kriminelle aktiviteter
- Selvmordsfaren blir mer uttalt i denne aldersgruppen
- Selvskading
- Rømming hjemmefra – spesielt når overgrepene foregår hjemme
- Forgriper seg på jevnaldrende eller yngre barn
- Utvikler spiseforstyrrelser, fortrinnsvis bulimi
- Dissosiasjonssymptomer som beskrevet for alderen 6-12 år kan bli tydeligere og mer utviklet
- Angst, tvangslidelser, depresjoner, psykoser

Viktig: Alle de ovennevnte tegn og reaksjoner/lidelser kan forekomme uten at det foreligger overgrepssproblematikk.

5. Jus

Alle personer under 18 år defineres som barn etter norsk lovgivning. Den seksuelle lavalder er 16 år. Barn under 16 år er derfor gitt en særskilt beskyttelse i straffeloven. Voksne som blir krenket, må samtykke i en evt. anmeldelse. Flere lovverk er relevante for ATROPs beredskapsplan og retningslinjer. Opplysningsplikten til barnevernet er spesielt beskrevet. Lovverkene kan i sin helhet leses på www.lovdato.no.

Vi bør være spesielt oppmerksom på fenomenet Grooming(bearbeiding)

Vi må våge å se at gode mennesker kan gjøre avskyelige eller onde handlinger. Når f. eks en lærer eller trener er fantastisk med barna og ungdommene, sliter vi med å se at samme person kan begå overgrep. Grooming (bearbeiding) er et verktøy som overgriperen bruker for å komme i posisjon til å forgripe seg. Grooming vil si å nærme seg barn/ungdom med den hensikt å oppnå seksuell tilfredsstillelse på sikt. Dette kan foregå over år, uten at den som utsettes for det registrerer at det knyttes et sterkere og sterkere bånd mellom henne/ham og ”overgriperen”, inntil hun/han er ”fanget” i ett slags nett og ute av stand til å motstå overgriperens seksuelle ønsker.

Taushetsplikten

Taushetsplikten ivaretar viktige hensyn. Vern av personlige opplysninger skal bygge på respekten for den enkeltes rett til privatliv og verdighet. Regler om taushetsplikt finnes i forvaltningsloven og i flere særlover knyttet til profesjoner. Når det gjelder barn (alle personer under 18 år) er opplysningsplikten til barnevernet sentral. Etter Barnevernlovens § 6-4 har alle offentlige ansatte opplysningsplikt til barnevernstjenesten.

Opplysningsplikten

Gjelder både der barnevernet etterspør opplysninger som ledd i deres undersøkelser, men også i situasjoner hvor en offentlig person opptager forhold som kan være til skade for barnet som barnevernet bør undersøke nærmere. Det innebærer at alle offentlige ansatte har en selvstendig plikt til å melde fra til barnevernet når de har grunn til å tro at et barn er utsatt vold, mishandling eller det foreligger annen form for alvorlig omsorgssvikt eller er bekymret for om barn lever under forhold som kan skade dem. At det dreier seg om en plikt innebærer at dersom vilkårene for opplysningsplikt er oppfylt, må taushetsplikten vike. Opplysningsplikten faller heller ikke bort selv om vedkommende på egen hånd forsøker å avhjelpe situasjonen.

Meldeplikt til barnevernet

Offentlig ansatte har etter bestemmelsene i barnevernloven meldeplikt til barnevernet når det er grunn til å tro at barnet blir mishandlet eller utsatt for alvorlig omsorgssvikt. Denne bestemmelsen er også spesielt angitt i andre særlover, for eksempel i opplæringsloven, barnehageloven, Lov om psykisk helsevern, Lov om sykehus, Lov om helsetjeneste i kommunene, straffeprosessloven og Lov om familievernkontor. ATROPs ansatte har som alle andre også plikt til å anmelde eller avverge visse alvorlige forbrytelser, jfr. straffeloven. Bestemmelsen omfatter blant annet seksuelle overgrep og grov legemsbeskadigelse. *Generell usikkerhet eller bekymring bør alltid drøftes/meldes til det lokale barnevernet.*

Avvergeplikt

Det foreligger også en avvergeplikt. Avvergeplikten i straffeloven § 139 er skjerpet og utvidet av lov 25.juni 2012. Tidligere forelå det avvergeplikt når man hadde sikker kunnskap om at alvorlig kriminalitet var i ferd med å bli begått. Etter lovendringen inntreer avvergeplikten når det er sannsynlig at en straffbar handling vil bli begått. Plikt til å avverge et straffbart forhold: ”Med bot eller fengsel inntil 1 år straffes den som unnlater gjennom anmeldelse eller på annen måte å søke å avverge en straffbar handling eller følgene av den, på et tidspunkt da dette fortsatt er mulig og det fremstår som sikkert eller mest sannsynlig at handlingen er eller vil bli begått.”

Avvergeplikten går foran lovbestemt taushetsplikt, og gjelder alle. Plikten til å melde overgrep til politiet er også nedfelt i Forvaltningsloven § 13 B-6: ”Taushetsplikt etter § 13 er ikke til hinder for: (...) 6. at forvaltningsorganet anmelder eller gir opplysninger (jfr. også nr.5) om lovbrudd til påtalemyndigheten eller vedkommende kontrollmyndighet, når det finnes ønskelig av allmenne omsyn eller forfølgning av lovbrudd har naturlig sammenheng med avgiverorganets oppgaver.” Dersom avvergeplikten inntreer er det politiet som skal kontaktes. *Konkret mistanke eller informasjon om hendelser vedrørende vold eller seksuelle overgrep skal jfr. Avvergeplikten, straffelovens § 139 anmeldes til politiet som er rette instans til å undersøke lovbrudd.*

Tverrfaglig samarbeid

Taushetsplikten skal ikke være noe hinder for tverrfaglig samarbeide mot vold i nære relasjoner. For å utføre et godt arbeid mot vold i nære relasjoner, må ansatte bli bedre kjent med hvilke begrensninger og muligheter som er knyttet til begrepene taushetsplikt og opplysningsplikt. Barnevernet er gitt et særlig ansvar for å sikre barn som lever under forhold som kan skade deres helse eller utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg i rett tid. For at barnevernet skal kunne ivareta dette ansvaret, er barneverntjenesten avhengig av å motta bekymringsmeldinger og opplysninger fra andre som kjenner til barnas situasjon. ATROPs ansatte og frivillige er i en posisjon hvor vi kommer tett på barn, unge og deres foresatte, og skal tilstrebe et godt samarbeid med barnevern, politimyndigheter og andre offentlig institusjoner som kan bidra til det beste for barn og unge.

«Jeg er helt sikker på at noen så hva som skjedde».
«Hvorfor var det ingen som gjorde noe?»

Vi skal være gode på å gjøre noe.

Del 2

6. Forebygging av seksuell trakassering, vold og seksuelle overgrep

Et åpent, godt og trygt organisasjon og arbeidsmiljø vil i seg selv beskytte mot seksuell trakassering, vold, seksuelle overgrep og mot falske anklager. En forutsetning for å bevare og styrke et godt miljø er at ledelsen er enig om hva som karakteriserer et godt miljø. Jevnlige diskusjoner om hvilke holdninger og verdier som skal prege organisasjon er derfor viktig. Kunnskap om seksuell trakassering, vold og seksuelle overgrep skal inngå i opplæringen av alle ansatte og frivillige i ATROP og beredskapsplanen og retningslinjene skal ligge som vedlegg til HMS permen. Leder og avdelingsledere har en særlig rolle for å ivareta grunnleggende opplæring og informere om beredskapsplanen og retningslinjene overfor nyansatte og frivillige. Det er de som har hoved ansvaret for å skape trygghet og legge forholdene til rette for helse og velferd, trygghet og trivsel i organisasjonen. Det forventes at ansatte og frivillige er bevisst på egne grenser og kan vise omverdenen hvor grensene går, og si fra når noen trækker over dem. Dette er vanskelig for barn og unge, men også for unge voksne dersom de ikke befinner seg i et trygt miljø. Særlig gjelder dette dersom det er en voksen person man ser opp til, som for eksempel en aktivitetsleder, som er i ferd med å trække over vedkommendes grenser. Voksne personer må og skal respektere barn og unges personlige rom og aldri overskride grensene for akseptabel oppførsel.

6.a Krav om politiattest

Hva er en politiattest?

En politiattest inneholder opplysninger om en person for tiden er siktet/tiltalt eller tidligere er ilagt forelegg/dømt for brudd på enkelte bestemmelser i straffeloven om seksualforbrytelser. I Norge utstedes politiattest for den periode vedkommende har vært registrert bosatt i landet. For utlendinger med forholdsvis kort botid i Norge, vil derfor attesten være av begrenset verdi idet den kun dekker vandelen i et avgrenset tidsrom.

ATROP krever *at politiattest etter politiregisterloven §. 39* Politiattest for personer som skal ha omsorg for eller oppgaver knyttet til mindreårige (barneomsorgsattest) *fremlegges* ved alle nyansettelser og at politiattesten fornyes hvert 3. år.

Ordningen omfatter også frivillige over 15 år som skal utføre oppgaver som innebærer et tillits- eller ansvarsforhold overfor mindreårige eller mennesker med utviklingshemming. ”Tillits- eller ansvarsforhold” er ikke klart avgrensede størrelser, men et sentralt element er at det må være en relasjon som strekker seg over tid.

Ansvar for innhenting: Avdelingsledere og leder.

Oppfølgingsansvar: Leder

En av de overnevnte skal informere aktuelle personer om at de må innhente politiattest, og videre skal denne prosedyren følges:

1. ATROPs bekreftelsesattest skal undertegnes og leveres nyansatt /frivillig. Bekreftelsesbrevet skal vedlegges søknad om politiattest som sendes av nyansatt/frivillig.
2. Når politiattest foreligger skal nyansatt/frivillig fremvise denne for avdelingsleder/leder før ansatt kan tiltre stilling / frivillig medarbeider kan engasjeres.
3. Den som har mottatt politiattesten skal registrer at attesten er fremvist med dato og signatur for fremvisningen, jf. skjemaer i prosedyreperm.

All mistanke om seksuell trakassering, seksuelle overgrep og vold er alvorlig og krever handling. Alle ansatte og frivillige må gjennomgå opplæring om forebygging og håndtering av seksuelle overgrep. Beredskapsplanen og retningslinjene skal sikre at den som kan ha vært utsatt for seksuell trakassering, seksuelle overgrep eller vold blir ivaretatt og fulgt opp på en god måte. Når du som ansatt eller frivillig får kjennskap til mulige overgrep, har du et selvstendig ansvar for å melde dette videre til en avdelingsleder eller direkte til leder. Beredskapsplanen og retningslinjene skal også sikre at ansatte/frivillige som mistenker eller hører «rykter» om at noen kan være utsatt for seksuell trakassering, vold eller overgrep eller er mistenkt for å ha krenket noen får hjelp til å håndtere /stopp dette.

Det er viktig å begrense hvor mange som får informasjon om mulig overgrep. Samtidig er det viktig å dele informasjon for å stoppe overgrep på andre arenaer eller mot andre personer. Det er leders oppgave å vurdere hvilken informasjon som skal gis, og hvem som skal få denne, eventuelt i samarbeid med politiet. Plakat om ATROPs retningslinjer skal henge på kontorer, personalbase, administrasjon og lignende, og den skal være synlig ved alle avdelinger.

7. Hva gjør man når seksuell trakassering, vold og seksuelle overgrep forekommer?

For deg som opplever deg utsatt for seksuell trakassering, vold eller seksuelle overgrep

- Kontakt leder, en av avdelingslederne eller en annen du stoler på.

For deg som har mistanke om at noen utsettes for seksuell trakassering, vold eller seksuelle overgrep

Det kan være vanskelig å ta opp trakassering og overgrep. Barn, unge og voksne som utsettes for seksuell trakassering kan være redd for represalier eller straff, føle usikkerhet, skam og skyld eller redsel for ikke å bli trodd. Det er viktig å presisere at dersom noen har mistanke om seksuell trakassering eller seksuelle overgrep skal man varsle om dette, enten man er ansatte, frivillig, forelder eller bruker.

1. **Dersom man oppdager eller mistenker at noen utsettes for seksuell trakassering, vold eller seksuelle overgrep (f. eksempel under familieturer) skal mistanken fremmes**
 - til leder eller en av avdelingslederne så raskt som mulig.
2. **Dersom man oppdager eller mistenker at en kollega eller frivillig utsetter noen for seksuell trakassering, vold eller seksuelle overgrep skal mistanken fremmes**
 - direkte til leder

Fremmes en mistanke til en avdelingsleder skal gjeldende avdelingsleder umiddelbart varsle leder i ATROP. Det er leders oppgave og ansvar å vurdere saken og om hvilke tiltak som skal iverksettes. Dette er vanskelige saker og uansett hvilken beslutning man tar vil det få konsekvenser for både den mistenkte og den som er utsatt. Hvis leder mener at mistanken er ubegrunnet, må man beslutte å ikke foreta seg ytterligere i saken og forsøke å stoppe eventuell sladder og ryktedannelse. Før leder fatter en slik en beslutning skal hun/han drøfte saken med en avdelingsleder. Ved kompliserte saker skal leder involvere og drøfte saken med styreleder. Dette vil være spesielt gjeldene i en personalsak.

Hvis leder mener det er hold i saken, avhenger det videre utfallet om saken omhandler seksuell trakassering, vold eller seksuelle overgrep og om det er snakk om et barn eller en voksen person som er utsatt. Taushetsplikten skal overholdes både i forhold til den som opplever seksuell trakassering, vold eller overgrep og overfor den som blir beskyldt for slik oppførsel, samt i forhold til mulige sanksjoner.

8. Prosedyre

1. Ved seksuell trakassering.

Leder skal sammen med en avdelingsleder avholde separate møter med begge parter, og fatte en beslutning som uansett kan ha store konsekvenser for den mistenkte og den som opplever å ha vært utsatt for seksuell trakassering. Avhengig av utfallet av samtaler, skal leder vurdere alvorlighetsgraden av informasjonen som er fremkommet og om det skal iverksettes reaksjoner mot vedkommende, for eksempel oppsigelse, fratagelse av oppgaver, eller politianmeldelse.

Håndtering

- a). Den som mottar melding om seksuell trakassering skal gi den ansatte trygghet på at saken vil bli tatt på største alvor. Ingen skal være i tvil om å bli trodd. Samtalepartner/faglig bistand skal straks tilbys. Varsler har krav på vern. Jfr. Arbeidsmiljøloven kap.2, § 2 – 5.
- b). Leder skal hurtigst mulig gjennomfører en første samtale med fornærmede. Tillitsperson fra ATROP bør være med.
- c) Leder gjennomfører samtale med den anklagede og referat fra samtalen gjøres kjent for den anklagede. Denne bør også ha en tillitsperson fra ATROP med. Referat fra samtalen gjøres kjent for den fornærmede.
- d). Relevante opplysninger innhentes: Ut fra dette lages det en skriftlig rapport som gjøres kjent for partene. Partene har anledning til å kommentere denne. Rapporten konkluderer med om det er overveiende sannsynlig at trakassering har funnet sted.

Konsekvenser

- a). Den anklagede kan bli tatt ut av arbeidsforholdet / sitt frivillige engasjement mens håndteringsprosedyren pågår.
- b). Dersom det konkluderes med at seksuell trakassering har funnet sted, er en eller flere av følgende sanksjoner mulig.
 - Muntlig, administrativ tilrettevisning
 - Skriftlig advarsel med klargjøring av ytterligere konsekvenser ved gjentakelse
 - Oppsigelse/avskjed.

2. Vold og seksuelle overgrep -barn/ungdom

Dersom mistanken gjelder vold eller seksuelle overgrep mot mindreårige skal leder håndtere saken etter egne regler og prosedyrer jf. norsk lov og gjeldende forskrifter. **Vold og seksuelle overgrep er ikke forenelig med et ansettelsesforhold i ATROP og skal medføre oppsigelse av arbeidsforholdet og utestengelse fra frivillig arbeid.** OBS: Ved mistanke om vold og seksuelle overgrep er det ikke opplagt at foreldre skal informeres. Her er det av stor betydning av hva barnet/ungdommen har fortalt, omstendigheten rundt mistanken, hvem barnet/ungdom har navngitt som krenker/overgriper osv. Denne vurderingen og varslingsplikten her skal kun fattes og håndteres av leder. Det er politiet som gjennom avhør og undersøkelser vurderer alle former for sedelighetssaker.

3. Vold og seksuelle overgrep -voksenperson

Dersom mistanken gjelder vold eller seksuelle overgrep mot en voksenperson(bruker) skal leder håndtere saken etter følgende prosedyre.

Håndtering

- a). Den som mottar melding om vold eller seksuelle overgrep skal gi vedkommende (bruker) trygghet på at saken vil bli tatt på største alvor. Ingen skal være i tvil om å bli trodd. Samtalepartner/faglig bistand skal straks tilbys.

b). Leder og tillitsperson fra ATROP (den som mottok varselet) skal hurtigst mulig gjennomføre en samtale med fornærmede. Fornærmede skal støttes ved en mulig anmeldelse. Referat fra samtalen med dato, tidspunkt og konkrete opplysninger skal noteres, da det senere kan bli brukt som støttebevis for fornærmede.

Konsekvenser for anklager:

- a) ATROP skal ikke gjennomføre samtale med anklager i en slik situasjon. Er anklager en ansatt, en frivillig eller en annen bruker over 18 år skal saken drøftes med politimyndigheter gjennom en samtykkeerklæring med fornærmede. Det er politiets oppgave og etterforske.
- b) Vold og seksuelle overgrep er ikke forenelig med et ansettelsesforhold i ATROP og skal medføre oppsigelse av arbeidsforholdet og utestengelse fra frivillig arbeid. Frivillige/brukere som utsetter andre frivillige/brukere for slike handlinger skal ekskluderes.

8a. Ansvar i organisasjonen

Det er av avgjørende betydning at alle ansatte og frivillige medarbeidere er inne forstått med, og trygge på hvem som har ansvaret for ansatte og det frivillige arbeidet i ATROP.

1. Leder og avdelingsledere har ansvaret for oppfølging og veiledning av frivillige medarbeiderne.
2. Leder har personalansvar for alle ansatte og i slike saker skal de til enhver tid gjeldende lover og forskrifter følges. Leder har også hovedansvaret for kvalitetssikring av alle frivillige.

9. Håndteringsprosedyre

Mottaker

- a. **Når mistanke om seksuell trakassering, vold eller seksuelle overgrep komme fra barnet selv eller fra et annet barn**
 - lytt til det barnet forteller
 - unngå å stille ledende spørsmål (bruk spørreord som hva, hvordan, hvem, når etc)
Aldri hvorfor for det vil ikke barnet/ ungdommen kunne svare på.
 - Noteringsplikt: noter ned tidspunkt og dato for samtalen, samtals foranledning, innhold og hvilke spørsmål som har blitt stilt så objektivt som mulig
 - ikke press for mer informasjon (etterforskning og avhør av barn er politiets oppgave)
 - forklar at opplysningene er så alvorlige at andre voksne må få vite det.
 - orienter leder umiddelbart
 - kontakt aldri den mistenkte
 - vær medmenneske og vis støtte og omsorg

Ansvarsforhold: Leder overtar koordinering av saken.

- b. **Når mistanke om seksuell trakassering, vold eller seksuelle overgrep fremsettes av en annen ansatt, en frivillig, en forelder/bruker**
 - lytt til det som blir fortalt og spør om den som melder, selv har drøftet saken med den krenkede
 - noter ned det som blir formidlet. Husk dato og tidspunkt
 - orienter om at leder vil bli kontaktet og informer leder umiddelbart.
 - drøft ikke mistanken med andre (Husk taushetsplikten)

Ansvarsforhold: Leder overtar koordinering av saken.

c. Når mistanke om seksuell trakassering, vold eller seksuelle overgrep kommer fra den krenkede selv(voksenperson)

- lytt til det som blir fortalt
- skriv ned det som blir fortalt deg. Husk dato og tidspunkt.
- orienter om at leder vil bli kontaktet og informer leder umiddelbart.
- vær medmenneske og vis støtte og omsorg

Ansvarsforhold: Leder overtar koordinering av saken.

Leder

Rykter er ødeleggende for alle involverte og ATROP skal informere og kommunisere hvis en sak skulle dukke opp innenfor rammen av offentlige gjeldende regelverk og personvern hensyn. I trakasseringssaker skal leder ta kontakt med involverte parter for å få fram fakta i saken, noe som er avgjørende for leders videre håndtering av saken, jf. punkt 8.a Prosedyre p.1.

Hver sak er spesiell og det kan være en vanskelig balansegang å holde en åpen kommunikasjon og samtidig ivareta de involvertes rettssikkerhet. En faktabasert og åpen kommunikasjon kan stanse en rykteflom, men gjøres det på gal måte kan det få fatale konsekvenser.

Leder skal

- Sørg for at barnet, ungdommen eller den voksne får oppfølging, hjelp og støtte. Eventuelt sette vedkommende i kontakt med hjelpeapparatet(barnevern og politiet). Ved behov; utpeke en tillitsperson i ATROP med særlig ansvar for vedkommende i den videre saksgangen.
- Vurdere forløpende behov for å varsle barnevern og politimyndigheter. Er vi sikre på at krenker/overgriper er en utenfor barnet/ungdommens nære familie (eks.vis en ansatt eller frivillig) skal foresatte kontaktes/varsles og tilbys støtteoppfølging. Vurdere å be foresatte/krenker anmelde saken til politiet og/eller orientere om at ATROP vil vurdere å anmelde. Alvorlighetsgraden i fremkommende opplysninger vil her være rådene. Det er også av betydning for håndtering av saken om den gjelder barn, ungdom eller voksen person.
- Ta kontakt med politiet hvis en utsatte voksenperson samtykker eller ønsker bistand fra ATROP
- Innkalle og konfrontere krenker/overgriper om varselet (gjelder seksuell trakassering), og gi vedkommende anledning til å forklare seg. (Gjelder saken konkret en overgrepssak mot et barn under 18 år skal politiet kontaktes for drøfting av videre saksgang). Gjelder også om krenker/overgriper skulle være en ansatt.
- Be melder om at mistanken ikke tas opp med andre før melderer blir kontaktet igjen. Dette for å unngå ryktespredning. Anonymitet kan ikke garanteres, men leder skal sikre at taushetsplikten ivaretas og oppfylles. Taushetsplikten innebærer en plikt til å hindre at andre får kjennskap til opplysninger om noens personlige forhold, den utsattes og den mistenktes rettigheter skal ivaretas. Barns interesser skal veie tyngst i de avgjørelser som må tas.

10. Arbeidsrettslige sanksjoner

- ATROP som arbeidsgiver kan treffe arbeidsrettslige sanksjoner uavhengig om politiet tar ut tiltale eller ei.
- Om det er en ansatt som er krenker/overgriper må vedkommende så snart som mulig bli informert om anklagene og gis mulighet til å forklare seg for leder i ATROP . Dette punktet gjelder også for de frivillige. Det skal så langt det kreves avklares med

politiet hvilken informasjon som skal gis, slik at en eventuell etterforskning ikke blir skadelidende. (dette punktet er spesielt viktig i konkrete vold og seksuelle overgrepssaker)

- Den ansatte skal bli gjort kjent med sine rettigheter til å la seg bistå av en tillitsperson eller annen tredjeperson, for eksempel advokat og samtidig påminnes regelverket om at vold og seksuelle overgrep ikke er forenelig med et ansettelsesforhold i ATROP og medføre oppsigelse av arbeidsforholdet og utestengelse fra alt frivillig arbeid.

11. Media

- Spørsmål fra media eller andre utenforstående (brukere, foresatte ol) skal KUN besvares av leder eventuelt styreleder.
- Dersom saken skal anmeldes eller er under politietterforskning, må all informasjon avklares av politiet. ATROP skal bevare offentlige henvendelser i slike saker i minst mulig grad men være tydelige på at en slik adferd er uakseptabelt og ikke forenelig med ATROPs holdninger og verdigrunnlag.

12. Oppbevaring og evaluering

Opplysninger som fremkommer i slike saker skal behandles strengt konfidensielt og oppbevares i låst arkivskap på leders kontor. Alle saker skal evalueres i etterkant hvor målet er å forbedre rutiner og kvalitetssikret dette arbeidet.

Det må forløpende, etter hvert som organisasjonen vokser reises spørsmål om når det vil være behov for en ressursgruppe som skal håndter slike saker. Beredskapsplanen og retningslinjene skal i forlengelse av dette evalueres og styrebehandles hvert tredje år.

Etterord

Forebygging og bekjempelse av seksuell trakassering, seksuelle overgrep og vold er avhengig av en holdningsendring i samfunnet. Dette krever gode, modige og handlekraftige voksne som tør å se, og har tro på at det nytter å bry seg – SE DET OG STOPP DET.

Retningslinjer mot seksuell trakassering, vold og seksuelle overgrep

Vold, seksuelle overgrep og seksuell trakassering er totalt uforenlig med ATROPs verdier. Det er nulltoleranse for diskriminering og trakassering uansett kjønn, etnisk bakgrunn, livssyn, seksuell orientering og funksjonshemming. Det er et viktig mål å utvikle toleranse og forståelse og å skape erkjennelse av menneskers likeverd for å unngå diskriminering, trakassering og hets. Alle i som er tilknyttet ATROP (ansatte, voksenkontakter, frivillige, bruker) må jobbe for å etablere trygge miljøer og en trygg atmosfære for både barn, unge og voksne. Voksne må respektere kollegaer og brukers personlige rom og aldri overskride grensene for akseptabel oppførsel.

Retningslinjer for Organisasjonen ATROP Støtte & Ettervernssenter:

1. Behandle alle med respekt, og avstå fra alle former for kommunikasjon, handling eller behandling som kan oppleves som krenkende.
2. Unngå berøringer som kan oppleves som uønsket.
3. Unngå alle former for verbal intimitet som kan oppleves som seksuelt ladet.
4. Unngå uttrykk, vitser og meninger som omhandler kollegaer og brukers kjønn eller seksuelle orientering på en negativ måte.
5. Tilstrebe å ha begge kjønn representert blant ledere på turer, arrangementer og leirer
6. Voksne må spesielt respektere barn og unges personlige rom og aldri overskride grensene for akseptabel oppførsel.
7. Unngå kontakt med barn og unge i det private rom uten at det er flere til stede eller det er avtalt oppfølging med foreldre og/eller i samarbeid med offentlige tjenesteapparat.
8. Vise respekt for andres privatliv og unngå doble relasjoner. Dersom et gjensidig forhold etableres bør situasjonen tas opp og avklares åpent i ledergruppa.
9. Ikke tilby noe form for motytelse i den hensikt å forlange eller forvente seksuelle tjenester i retur.
10. Gripe inn og varsle dersom man opplever brudd på disse retningslinjene.